

Balkan Smugg

Illegal Trade of Tobacco Products:
Smuggling along the Balkan Route

e i z ekonomski
institut,
zagreb

**ILEGALNA TRGOVINA
DUHANSKIM PROIZVODIMA:**
ISKUSTVO GRAĐANA I STAVOVI O KRIJUMČARENJU
NA BALKANSKOJ RUTI – BALKANSMUGG

**ILLEGAL TRADE OF
TOBACCO PRODUCTS:**
SMUGGLING AS EXPERIENCED ALONG
THE BALKAN ROUTE – BALKANSMUGG

200 PROJEKTNIH PRIJEDLOGA

32 ODABRANA PROJEKTA

O PROJEKTU BALKANSMUGG

Illegal Trade of Tobacco Products:
Smuggling along the Balkan Route

BalkanSmugg jedan je od 32 odabrana projekta između **više od 200 projektnih prijedloga** zaprimljenih od različitih organizacija iz cijelog svijeta na natječaju **u prvom krugu** financiranja **PMI IMPACT** ||| |

CILJ 1

Analiza ilegalne trgovine cigaretama i ostalim duhanskim proizvodima u regiji

- Anketirani građani zemalja balkanske rute: Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Kosovo
 - Stvarna iskustva i prakse pušača koji kupuju na sivom tržištu duhanskih proizvoda
 - Stavovi opće populacije prema krijumčarenju
- Trgovinska razmjena zemalja regije i duhanski sektor u Hrvatskoj
- Trošarine i carine na duhanske proizvode
- Procjena neslužbenog gospodarstva i izgubljenih prihoda od ilegalne trgovine duhanskim proizvodima
- Negativni učinci na BDV i zaposlenost u Hrvatskoj

CILJEVI PROJEKTA

CILJEVI PROJEKTA

CILJ 2

Podizanje svijesti o štetnosti ilegalne trgovine cigaretama i drugim duhanskim proizvodima na Balkanu te davanje preporuka

CILJEVI PROJEKTA

CILJ 3

Stvoriti veliku bazu podataka o stavovima o ilegalnoj trgovini i praksama pušača koji kupuju cigarete na crnom tržištu

ANKETA

Stavovi i iskustva građana vezani uz ilegalnu trgovinu cigaretama i ostalim duhanskim proizvodima

Anketa obuhvaća stvarna iskustva građana na sivom tržištu duhanskih proizvoda i stavove vrlo velikog uzorka nacionalne populacije u svakoj zemlji regije:

- Specifično dizajniran upitnik od 60-ak pitanja

- Anketirano 21000 građana, po 3000 u svakoj zemlji

- Poštivane kvote pušača po zemljama u uzorku

- Telefonska anketa provedena u travnju 2018. u trajanju od 20 minuta

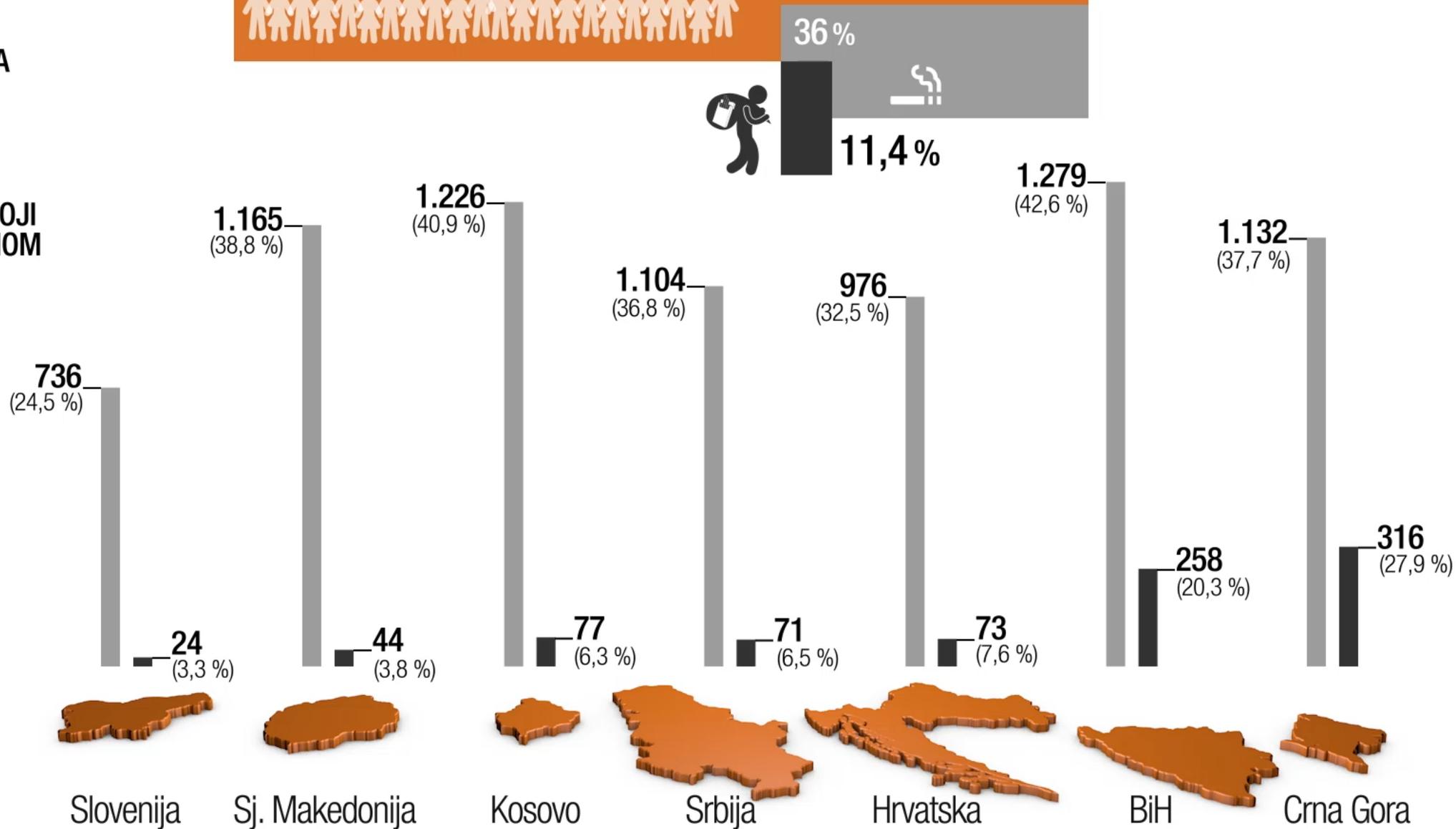
- Provela agencija Hendal

RAŠIRENOST PUŠENJA I KUPOVINA NA SIVOM TRŽIŠTU

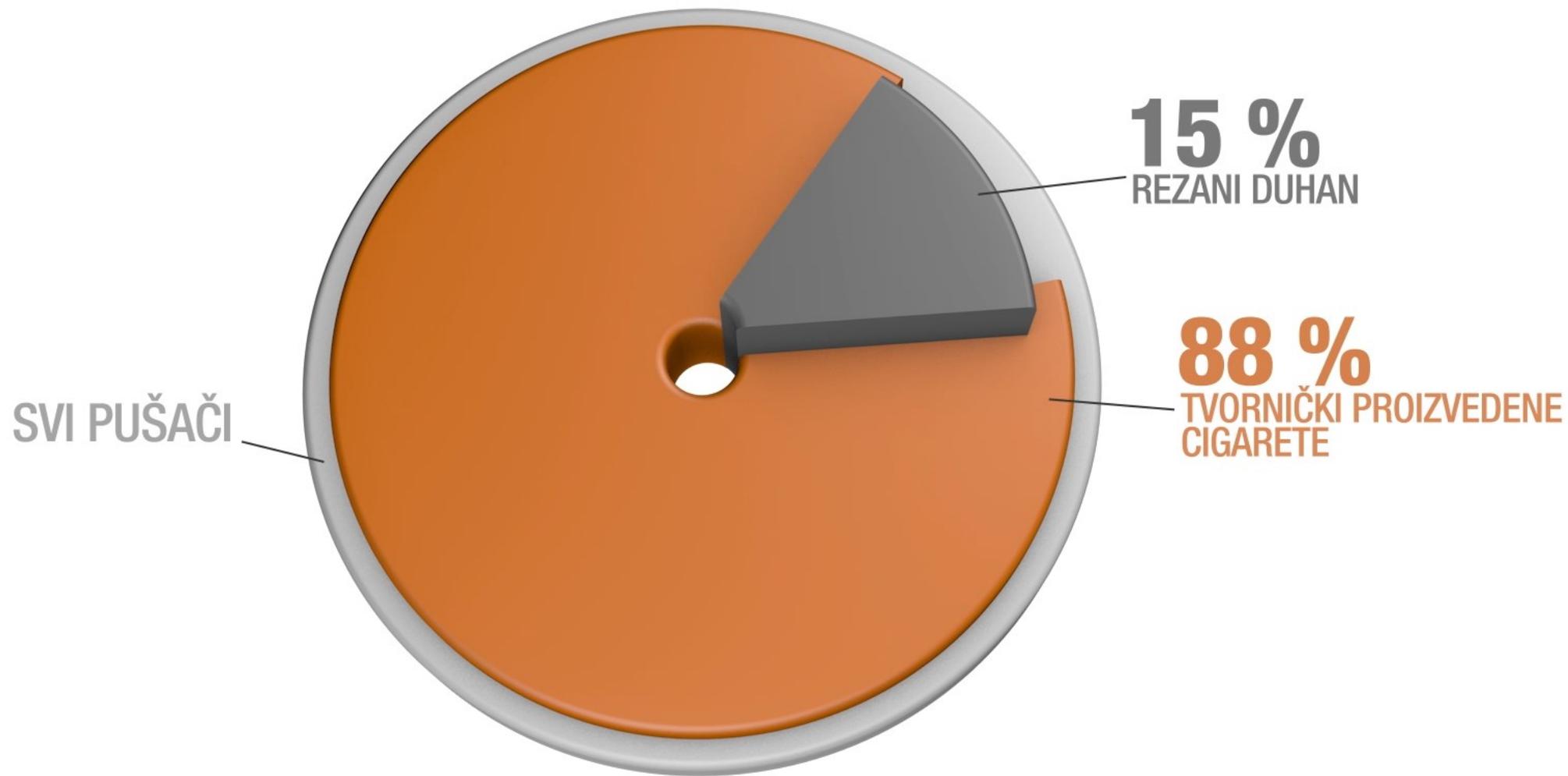

21.000

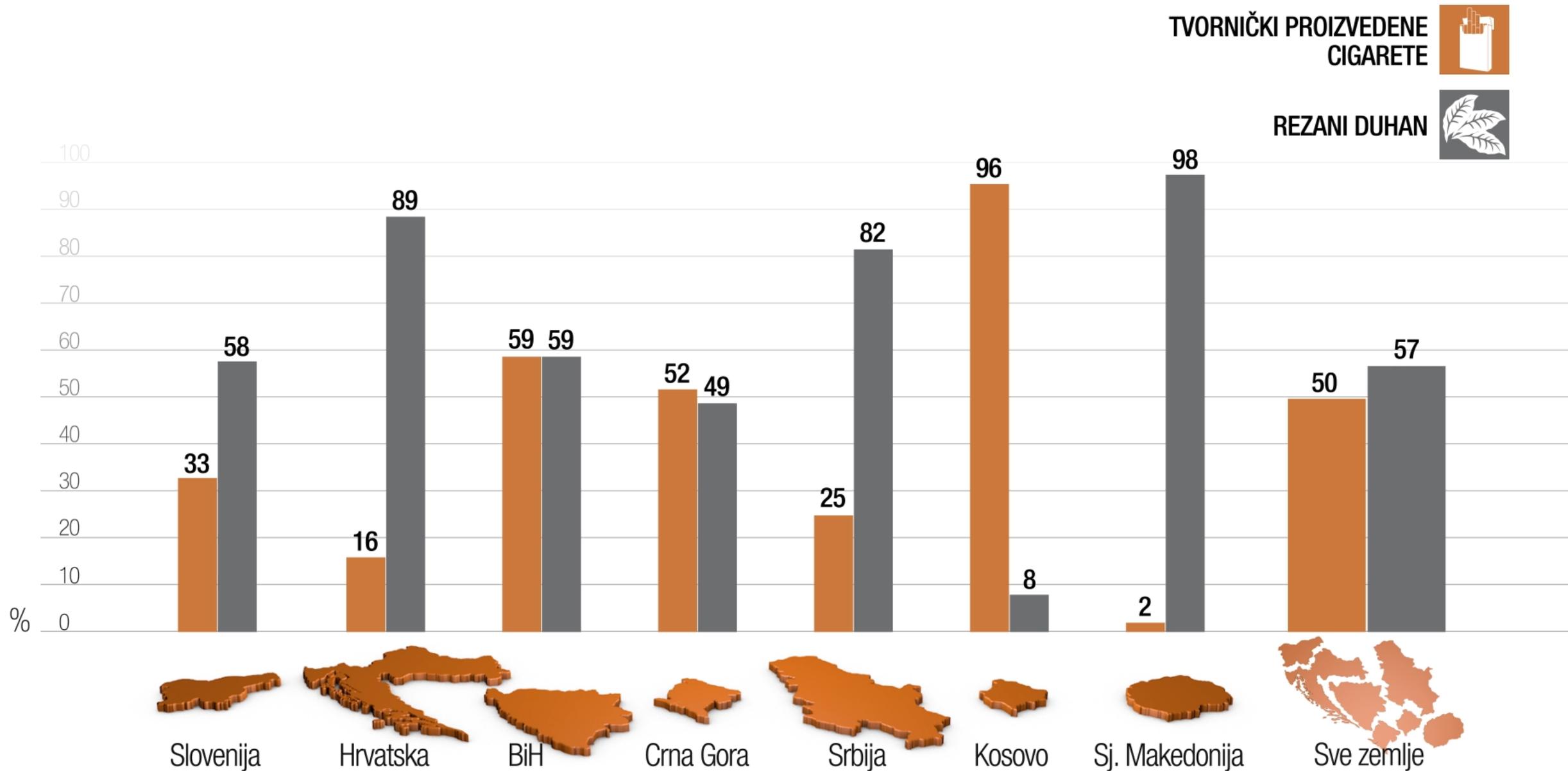
- BROJ ISPITANIKA
- BROJ PUŠAČA
- BROJ PUŠAČA KOJI KUPUJU NA CRNOM TRŽIŠTU

ŠTO SE PUŠI U REGIJI

ŠTO SE NA SIVOM TRŽIŠTU PUŠI U REGIJI

PROFIL KUPCA NA SIVOM TRŽIŠTU

U HRVATSKOJ

Kada bi prestalo postojati uobičajeno mjesto prodaje na sivom tržištu:

69% Tražio bih novo mjesto kupovine na sivom tržištu

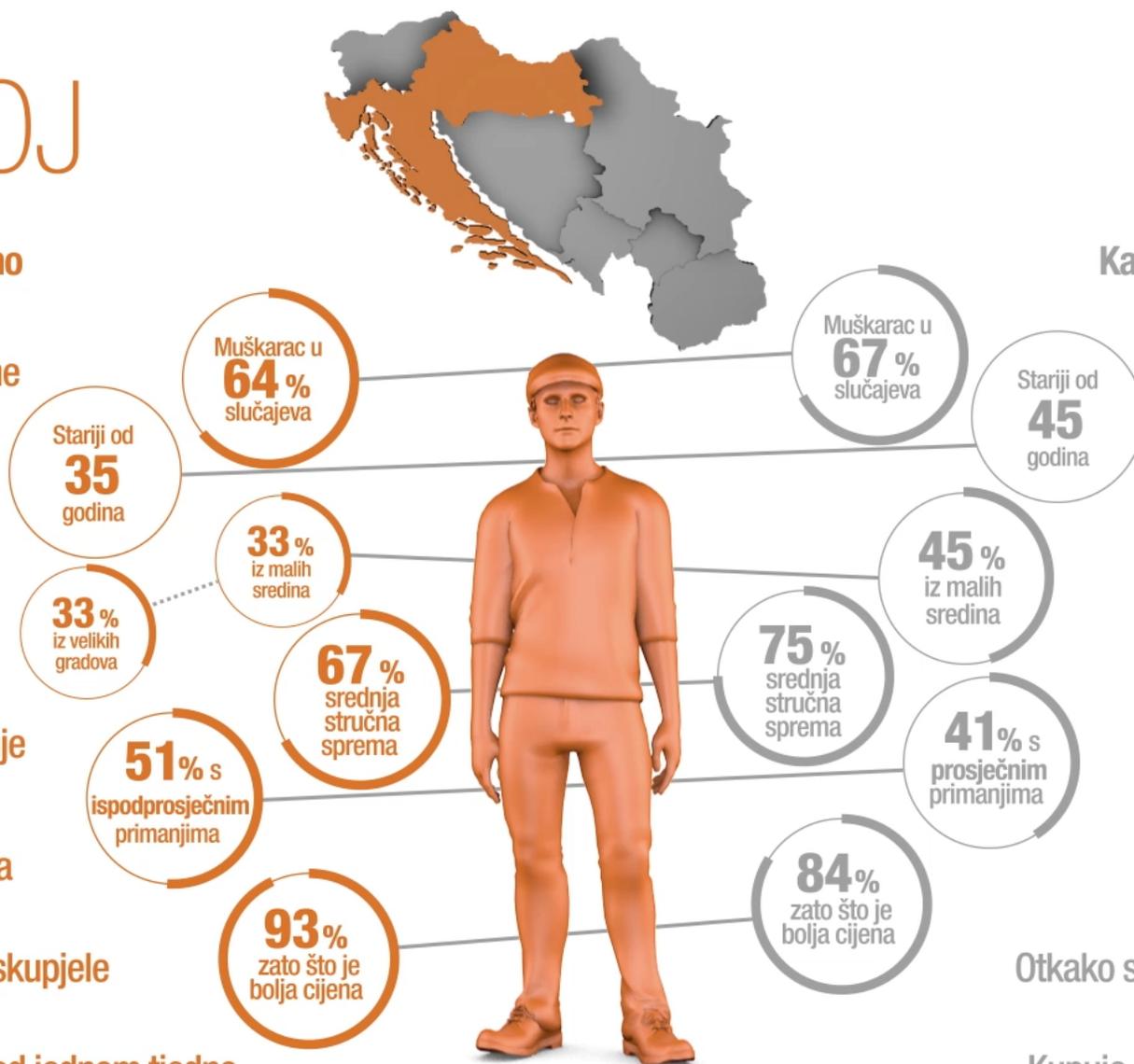
20% Možda bih prestao pušiti

89% Kupuje rezani duhan za motanje
16% tek rijetko i cigarete

41% Kupuje od prijatelja i poznanika

37% Otkako su legalne cigarete poskupjele

87% Kupuje na sivom tržištu rjeđe od jednom tjedno

U REGIJI

Kada bi prestalo postojati uobičajeno mjesto prodaje na sivom tržištu:

Tražio bih novo mjesto **79%** kupovine na sivom tržištu

Teško da bih prestao pušiti **20%**

Podjednako kupuje cigarete **50%** i rezani duhan **57%**

Kupuje od uličnih prodavača **62%**

Otkako su legalne cigarete poskupjele **46%**

Kupuje na sivom tržištu svakodnevno **39%**

DOSTUPNOST DUHANSKIH PROIZVODA NA SIVOM TRŽIŠTU

Učestalost kupovine na sivom tržištu

SVAKI DAN

NEKOLIKO PUTA
TJEDNO

JEDNOM
TJEDNO

RJEĐE
OD TOGA

DOSTUPNOST DUHANSKIH PROIZVODA NA SIVOM TRŽIŠTU

Učestalost kupovine na sivom tržištu

SVAKI DAN

NEKOLIKO PUTA
TJEDNO

JEDNOM
TJEDNO

RJEĐE
OD TOGA

PONUĐA
CIGARETA
PADA

RASTE
DOSTUPNOST
REZANOG DUHANA

CIJENA JE GLAVNI MOTIV KUPOVINE NA SIVOM TRŽIŠTU

U HRVATSKOJ

U REGIJI

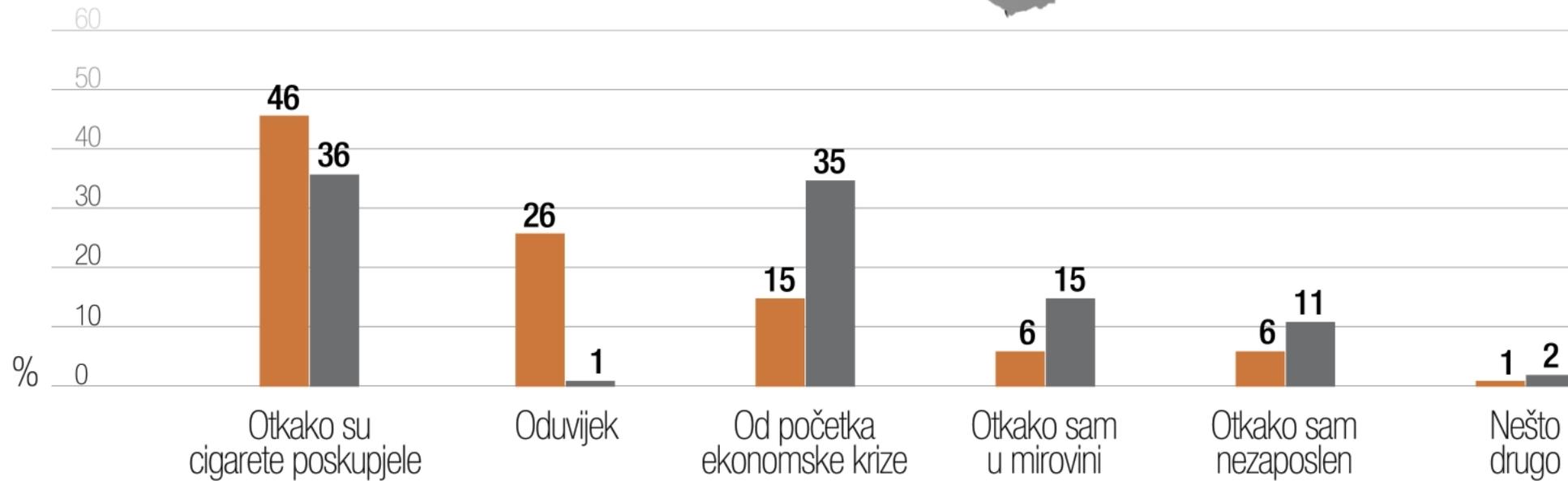
CIJENA JE GLAVNI MOTIV KUPOVINE NA SIVOM TRŽIŠTU

U HRVATSKOJ

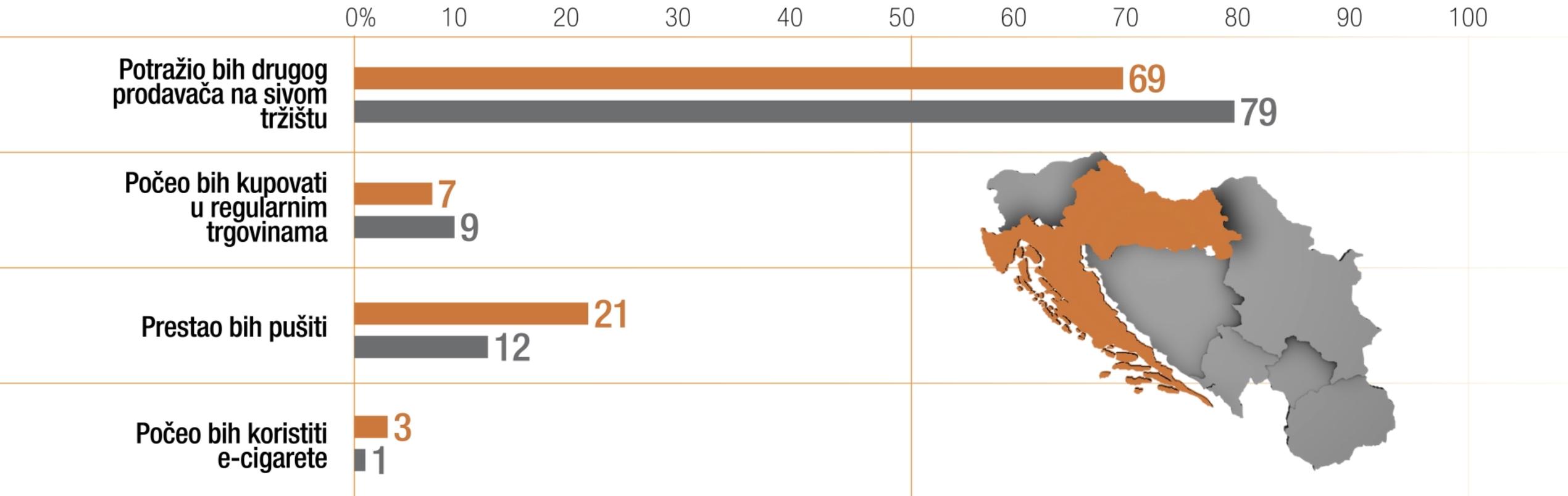

U HRVATSKOJ UKUPNO **98%** KUPACA NAVODI **PAD ŽIVOTNOG
STANDARDA** KAO UZROK PRELASKA NA SIVO TRŽIŠTE

CIJENA JE GLAVNI MOTIV KUPOVINE NA SIVOM TRŽIŠTU

VJERNOST SIVOM TRŽIŠTU

TROŠARINE

110
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
€ 0

Minimalna trošarina za 1000 cigareta

111,0

94,0

66,0

64,0

62,0

45,0

38,0

Slovenija

Hrvatska

BiH

Crna Gora

Srbija

Kosovo

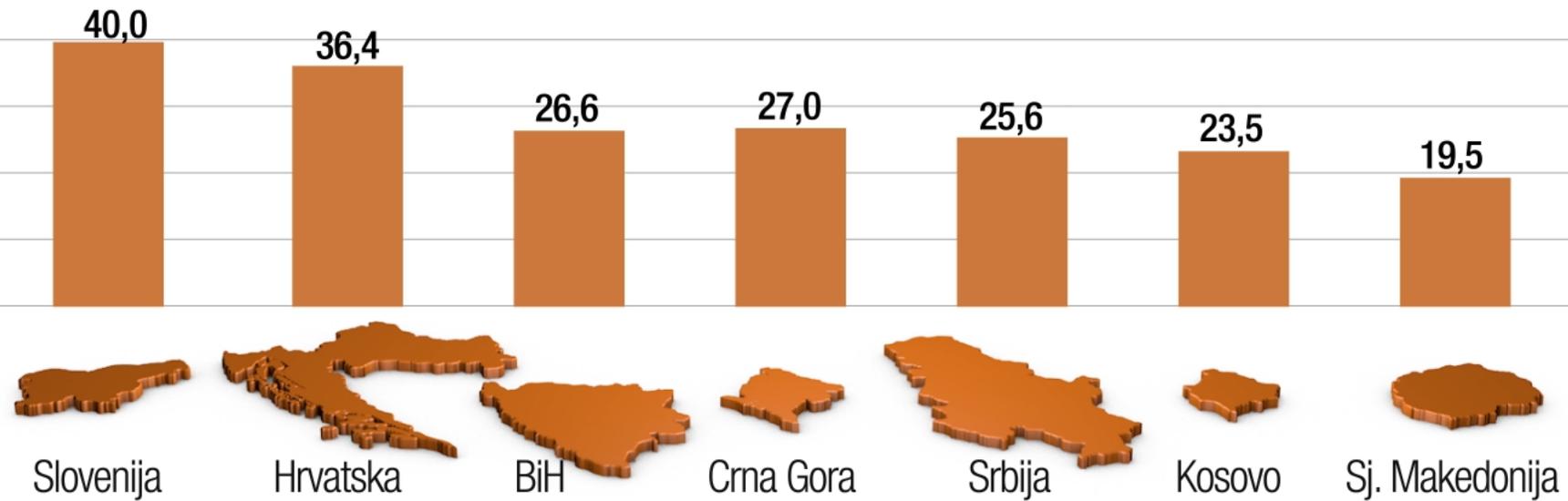

Sj. Makedonija

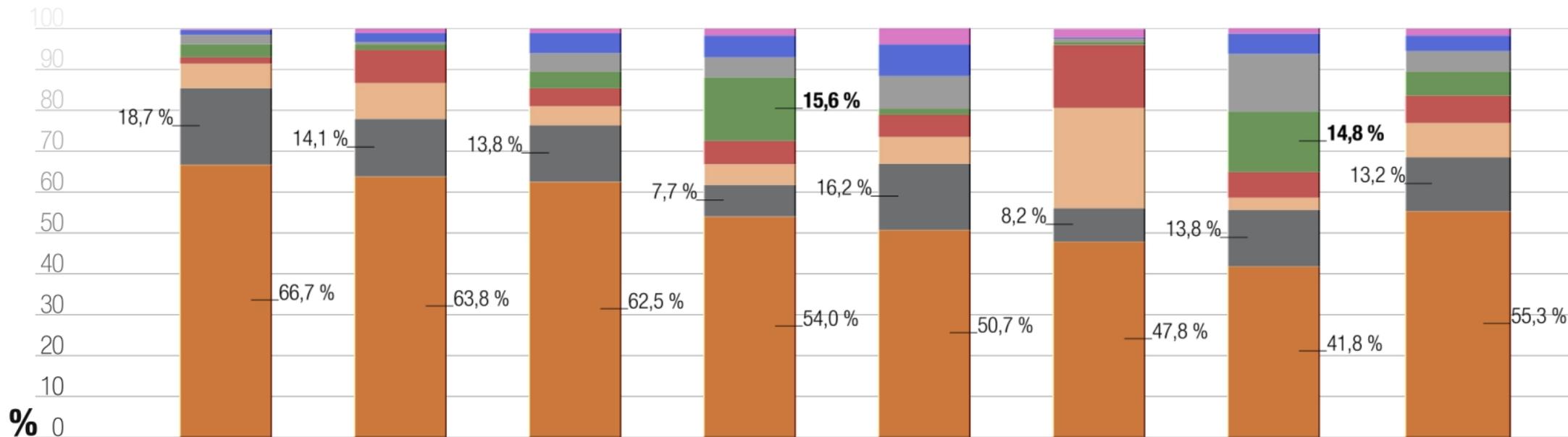
TROŠARINE

110
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
€ 0

Cijena za 10 kutija jednog branda cigareta

ODGOVORNOST 'DRŽAVE'

Crna Gora

Sj. Makedonija

Srbija

Hrvatska

BiH

Kosovo

Slovenija

Sve zemlje

NEGATIVNI UČINCI SIVOG TRŽIŠTA

Procijenjeni prihod od ilegalne trgovine duhanskim proizvodima, godišnje

200 milijuna eura
U REGIJI

32 milijuna eura
U HRVATSKOJ

NEGATIVNI UČINCI SIVOG TRŽIŠTA

Izgubljeni porezni prihodi (milijuna eura, 2017.)

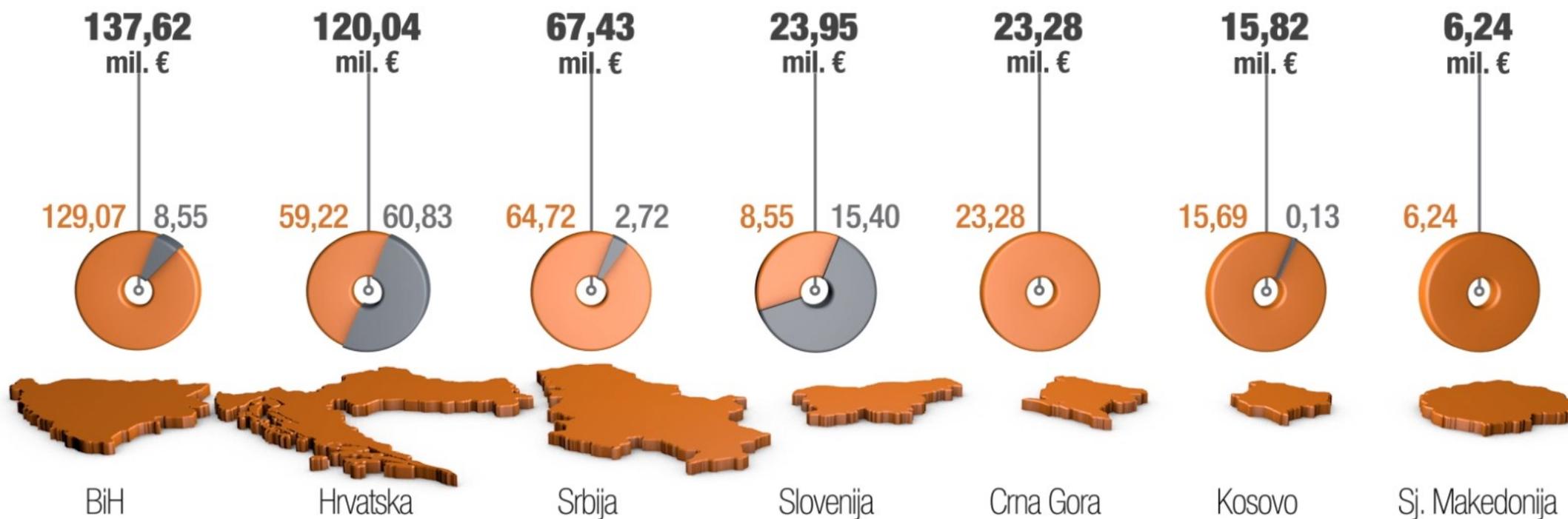
306 milijuna eura

88 milijuna eura

UKUPNO 394 milijuna eura

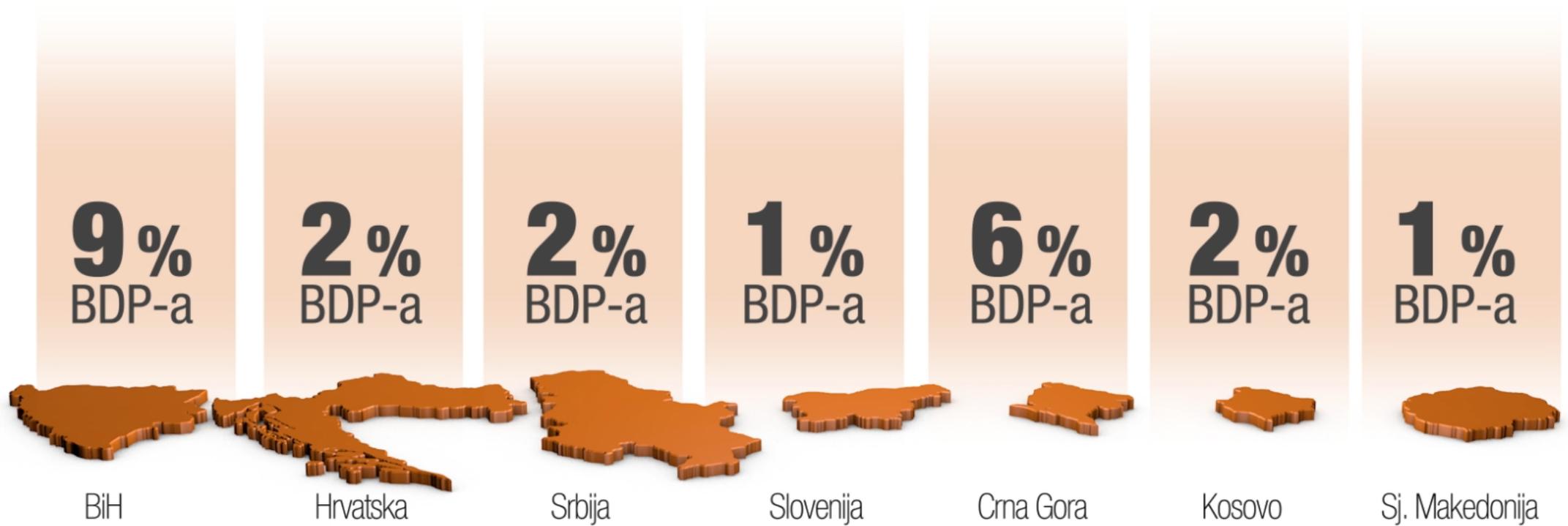
OD ILEGALNE TRGOVINE
DUHANSKIM PROIZVODIMA

OD PREKOGRANIČNE TRGOVINE
DUHANSKIM PROIZVODIMA

NEGATIVNI UČINCI SIVOG TRŽIŠTA

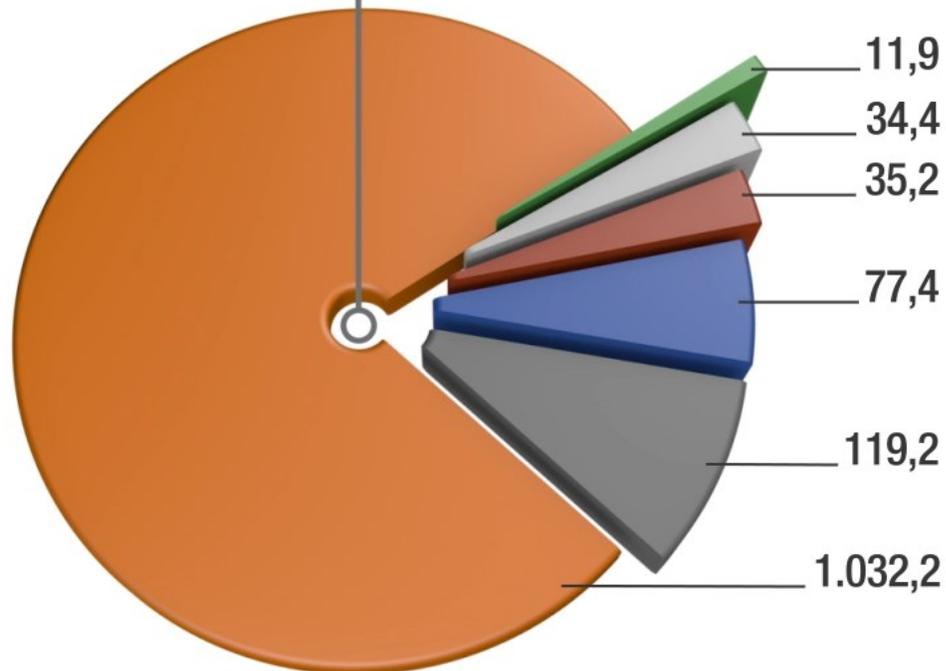
Porezni gubici od ilegalne trgovine
za nacionalno gospodarstvo u 10 godina, % BDP-a

UČINCI ŠIVOG TRŽIŠTA DUHANSKIH PROIZVODA NA SLUŽBENO GOSPODARSTVO RH

- POLJOPRIVREDA ■
- INDUSTRIJA ■
- DUHANSKA INDUSTRIJA ■
- DISTRIBUTERI DUHANSKIH PROIZVODA ■
- PRIVATNE USLUGE ■
- JAVNE USLUGE ■

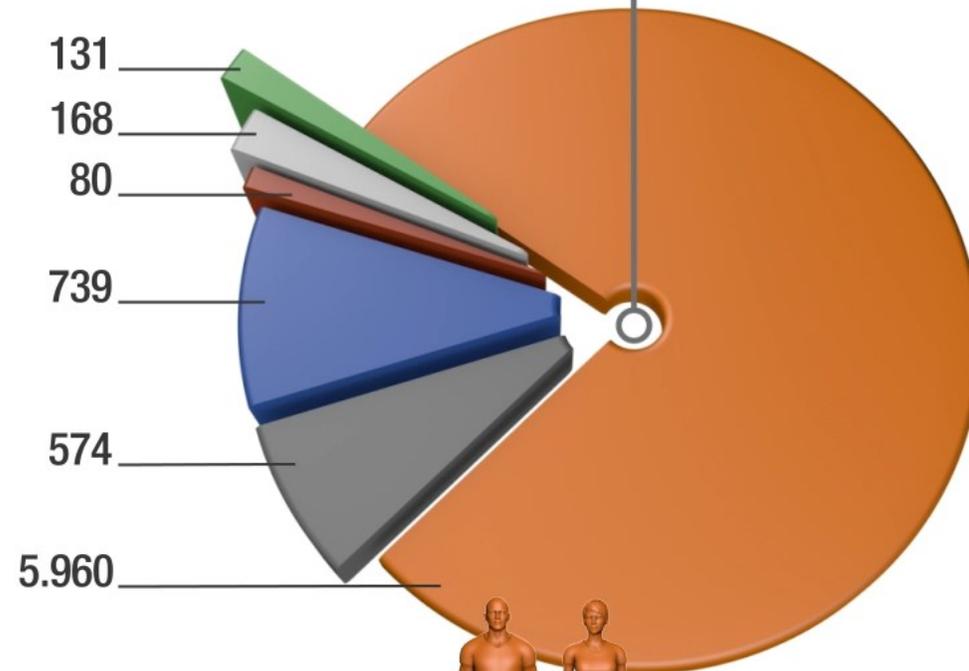
1,3 milijarde kn

BDV
(milijuna kn godišnje)

7.652

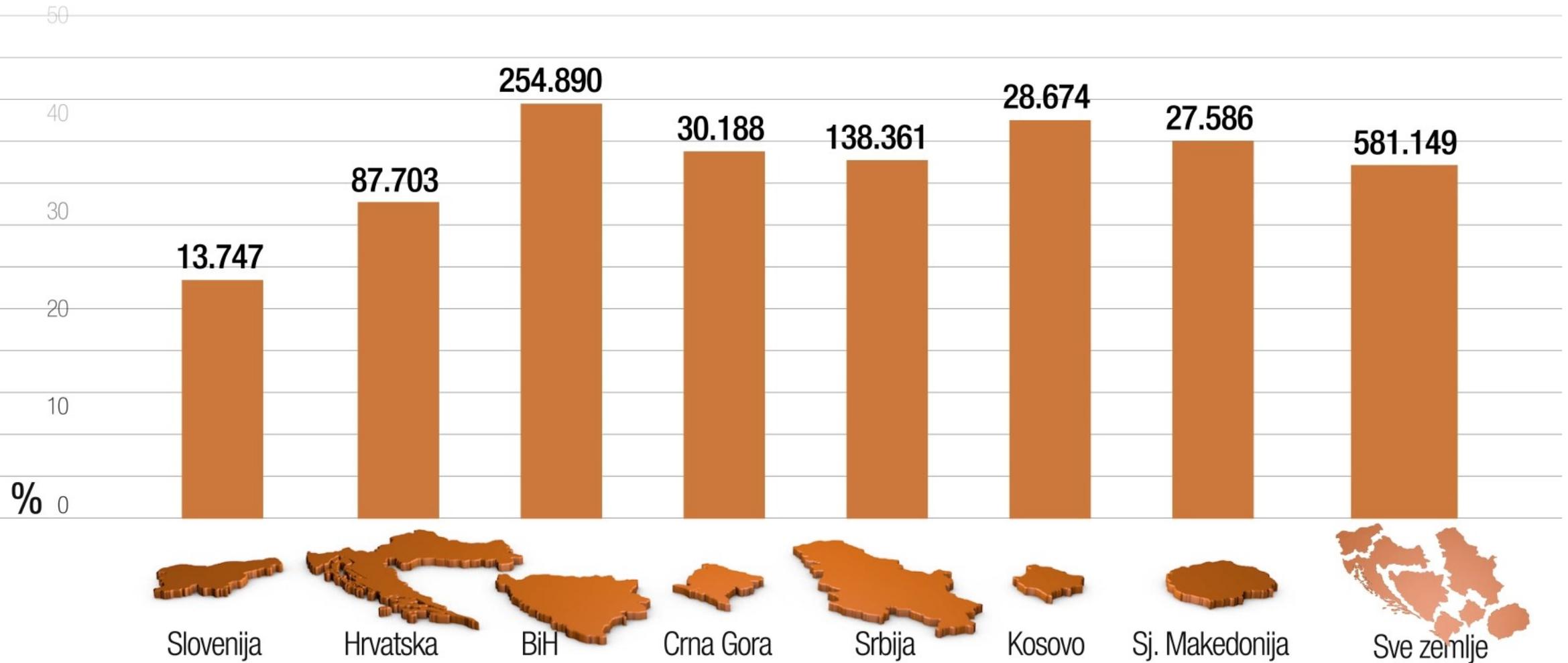

ZAPOSLENOST
(broj radnih mjesta godišnje)

BROJ PUŠAČA NA SIVOM TRŽIŠTU

581.149

POSTOJANOST SIVOG TRŽIŠTA

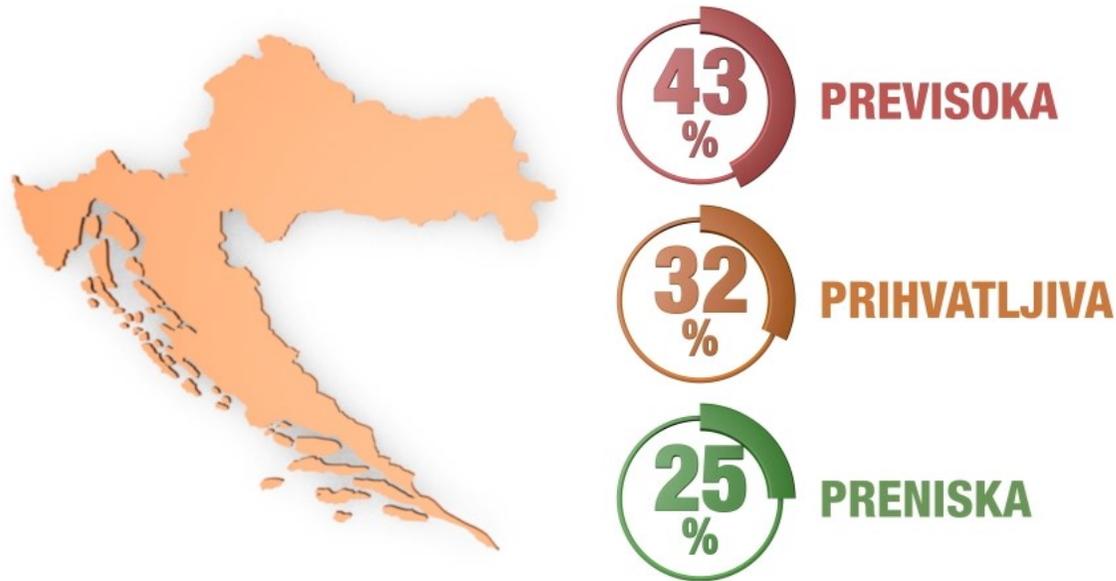
- Povećanje trošarina u zemljama regije zbog prilagođavanja EU je povećalo cijene cigareta i smanjilo potrošnju na legalnom tržištu; ali to vjerojatno nije posljedica smanjenja pušenja
- U anketi su pušači izjavili da neće pušiti manje zbog povećanja cijene cigareta već će se preorijentirati na jeftinije proizvode:
 - druge brandove
 - prekograničnu kupovinu (na susjedna tržišta gdje su trošarine niže)
 - ili kupovati na sivom tržištu čak i različitu vrstu proizvoda
- U Hrvatskoj je za anketirane pušače rezani duhan na sivom tržištu zamjena za legalne cigarete zato što je i do 13 puta jeftiniji:

- U Hrvatskoj je **88.000** pušača koji kupuju na sivom tržištu

PORAST CIJENA DUHANSKIH PROIZVODA I SIVO TRŽIŠTE

- Građani regije smatraju cijene cigareta previsokim (i do 86% javnog mnijenja u BiH)
- Slovenija u regiji prednjači s udjelom od 40% ispitanika koji smatraju da su cijene preniske
- Za Hrvatske je građane cijena legalno kupljenih cigareta

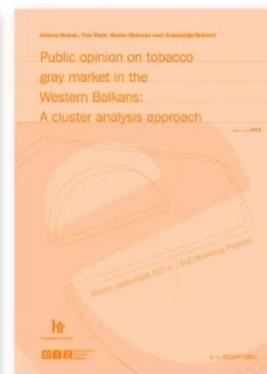
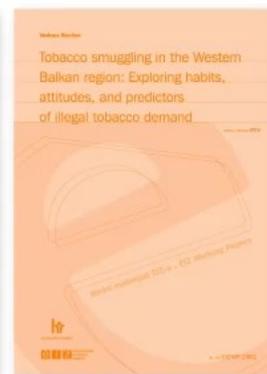
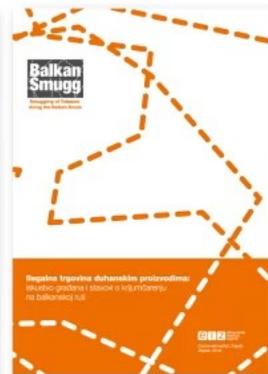
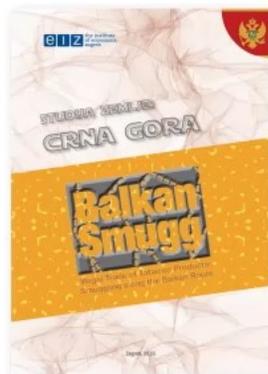
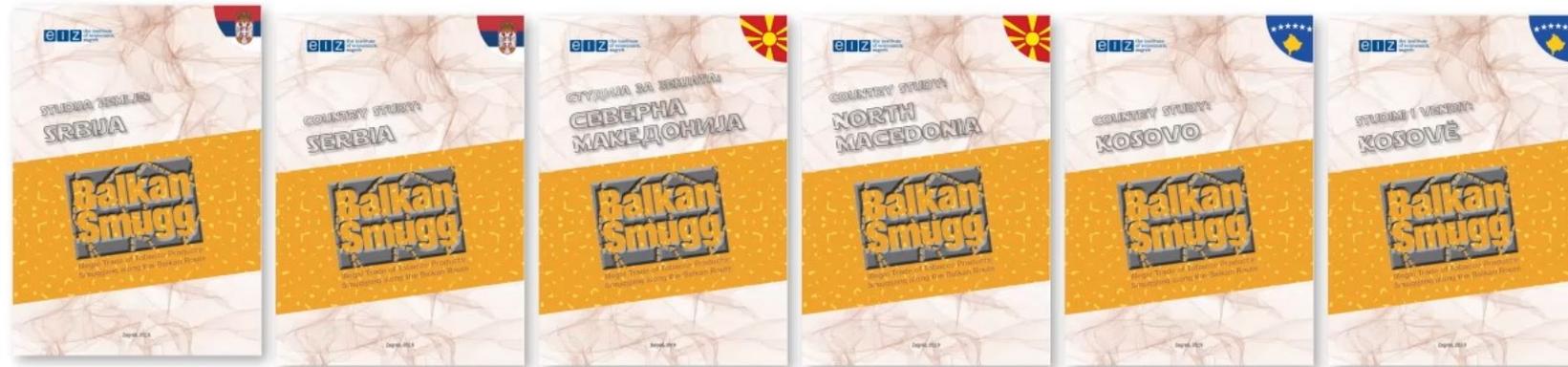
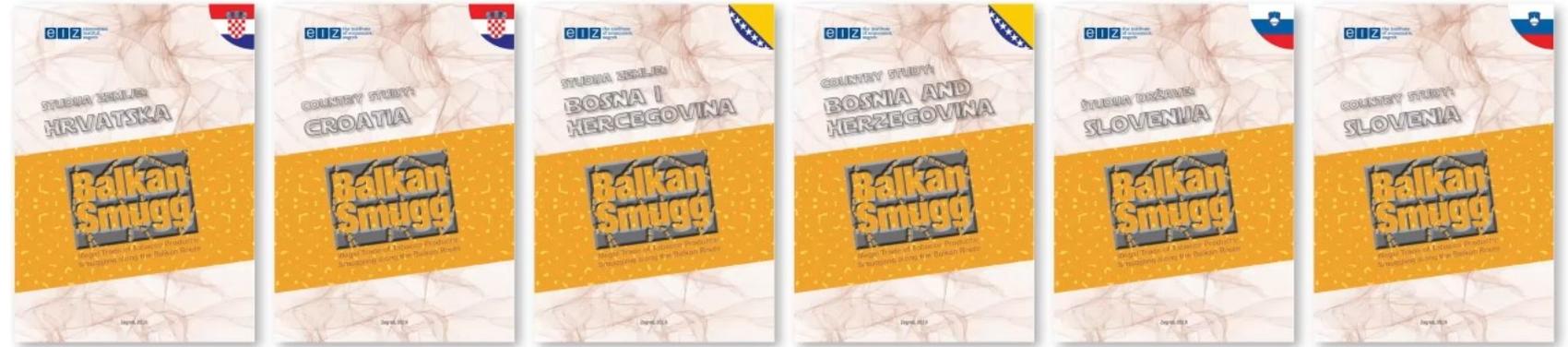
OSVIJEŠTENOST JAVNOSTI

- Ilegalna trgovina duhanskim proizvodima ima jedinstveno regionalno tržište na kojemu dolazi do prelijevanja učinaka iz jedne zemlje na drugu
- Povećanje trošarina u jednoj zemlji će uzrokovati porast legalne prodaje u susjednoj zemlji i potaknuti tokove izvoza ilegalnih duhanskih proizvoda, uz ionako živu vanjskotrgovinsku razmjenu duhanskim proizvodima između zemalja regije
- U cijeloj regiji, na sivom se tržištu kupuje u zemlji ili inozemstvu i to znatno jeftinije proizvode koji su pristupačni za dnevne kupovine bez bojazni od sankcija kupaca
- Prodavačima-švercerima je profit 'zagarantiran' usprkos riziku od kaznenog progona
- Nažalost, dio anketiranih ne vidi ništa loše u snabdijevanju ilegalnim kanalima i njih treba osvijestiti o opasnostima i negativnim efektima
- Ilegalne cigarete proizvedene u ilegalnim tvornicama ili duhan u kućnoj radinosti predstavljaju ogroman zdravstveni problem jer ne podliježe nikakvoj sanitarnoj ni kontroli kvalitete (sadrže teške metale, pesticide, otrove, kemikalije, perje, izmet)

PORUKE

- Ilegalna trgovina je povezana s organiziranim kriminalom - švercerima je svejedno krijumčare li drogu, oružje, cigarete, migrante ili trguju ljudima
- Javno mišljenje je da se treba pooštriti kazne i progon švercera što je pogodna klima za snažnije akcije u suradnji carine, porezne, policije, vlade i industrije te građana, i suradnju na regionalnoj razini
- Cijene legalnih proizvoda bi idealno trebale biti na istoj razini u svim zemljama regije, što nije moguće očekivati
- Povećanje trošarina bi se trebalo odvijati postupno i paralelno s mjerama suzbijanja ilegalne trgovine i kampanjama o štetnosti pušenja, zabrani pušenja i dr.
- U suprotnom realno je očekivati da će porast cijena gurnuti novi dio pušača na sivo tržište pa bi proračunski prihodi od većih trošarina mogli biti izgubljeni
- Za precizne simulacije i projekcije elastičnosti nužne su kvalitetnije baze podataka. Nedostaju podaci o proizvodnji i trgovini cigaretama i duhanskim proizvodima u zemljama regije. Ako se količine ne registriraju pravilno u službenim statistikama, dio duhanskih proizvoda može završiti na sivom tržištu.

REZULTATI PROJEKTA

HVALA NA POZORNOSTI!

BalkanSmugg EIZ tim:

Istraživači **Tajana Barbić, Goran Buturac, Davor Mikulić, Edo Rajh, Ivana Rašić, Vedran Recher, Sunčana Slijepčević, Maruška Vizek**

Uz podršku kolegica i kolega **Tamare Banjeglav, Doris Baničević, Vlatke Ćosić, Dragana Džunića, Danijele Franceković, Ivone Krezić, Renate Matošec, Vladimira Suksera**
Zahvaljuje svim vanjskim suradnicima.

Voditeljica **Jelena Budak, jbudak@eizg.hr**

Prezentacija i studija dio su istraživačkog projekta 'Ilegalna trgovina duhanskim proizvodima: iskustvo građana i stavovi o krijumčarenju na balkanskoj ruti' koji je financirao PMI IMPACT – globalna donatorska inicijativa tvrtke Philip Morris International (PMI) za potporu projektima posvećenima borbi protiv ilegalne trgovine i povezanih kaznenih djela. Autori su proveli ovo istraživanje potpuno samostalno u odnosu na PMI. Izraženi stavovi i mišljenja pripadaju autorima i ne odražavaju nužno stavove PMI-ja niti Ekonomskog instituta, Zagreb.